

MAGYAR PEREGRINUSOK HÉBER KÖSZÖNTŐVERSEI A 17. SZÁZADBAN

Götz Andrea,¹ Zsengellér József,¹ Koltai Kornélia,^{1,2} Juhász Szandra,¹ Biró Tamás²
¹Károli Gáspár Református Egyetem HTK, ²Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK

A bemutatott Magyar peregrinusok héber köszöntőversei a 17. században című, K 125486. számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K_17 pályázati program finanszírozásában valósul meg.

1 PEREGRINÁCIÓ

A 17. században számos magyar peregrinus diák tanult külföldön, főleg német és németalföldi egyetemeken. Itt a **humanizmus** és a **reformáció** eszméivel ismerkedtek meg. Teológiai és héber nyelvi tanulmányokat folytattak, **bibliafordításokat** és különféle **hebraisztikai** tárgyú műveket készítettek.

HOL TANULTAK?

Leiden, Franeker, Utrecht, Wittenberg, Frankfurt (a.M.), Bazel, Bréma, Lipcse, Heidelberg, Nagyvárad, Kolozsvár, Sárospatak

2 CARMINA GRATULATORIA

MI A KÖSZÖNTŐVERSEK?

A doktori védésekre, illetve egyetemi disputákra írt költemény.

MIÉRT FONTOSAK?

Tükrözik a diákok **hebraisztikai**, **teológiai**, **humanista** ismereteit, valamint a korabeli politikai eseményekről, szellemtörténeti áramlatokról vallott nézeteit. Így a magyar művelődéstörténet és a hebraisztika számára is forrásul szolgálnak.

MIRŐL SZÓLNAK A VERSEK?

disszertáció témája
diáktársak megszólítása
történelmi utalások

KÖSZÖNTŐVERSEK KORPUSZA

51 héber köszöntővers műfaji alapon korpuszt alkot. E korpusz feldolgozása és digitalizálása a projekt első lépése, későbbi elemzések és kutatás alapja.

HOGYAN LEHET ELEMEZNI ŐKET?

A **filológiai** elemzés a szerzők héberismeretét (bibliai, posztbiblikus stb.) mutatja meg. Az **irodalmi** elemzés a versforma, kifejezések alapján köti a verseket mintául használt művekhez (bibliai költészet, rabbinikus irodalom). A **nyelvészeti** elemzés a héber kapcsolatokon kívül a köszöntőversekben tükröződő nyelvi kontaktust, a versek szociolingvisztikai környezetét és műfaját is felderíti.

4 DIGITÁLIS BÖLCSÉSZEZET

- kereshető, elektronikus korpusz (annotált héber, magyar, angol)
- könnyen kezelhető, xml kódolású felület
- nemzetközi kutatói együttműködés elősegítése

KORPUSZKUTATÁS

- különböző egyetemek diákjainak héber nyelvtana eltér?
- hogyan használnak egyes nyelvtani jegyeket, pl. igei aspektust?
- milyen héber nyelvi utalásokat tesznek?
- milyen történeti eseményekre hivatkoznak?
- milyen eszméket jelenítenek meg?

```
<p:line id="14">
  <p:original >בבטנך כימה נעים</p:original>
  <p:normalized>בבטנך כימה נעים</p:normalized>
  <p:transl_hu >A bensődben, kellemes
fiastyúk</p:transl_hu>
  <p:normalized>בבטנך כי מה נעים</p:normalized>
  <p:transl_hu >A bensődben mily kedves</p:transl_hu>
</p:line>
<p:line id="15">
  <p:original >להשב לך יום שלומים</p:original>
  <p:normalized>להשב לך יום שלומים</p:normalized>
  <p:transl_hu >Hogy visszahozza számodra a jutalom napját.
</p:transl_hu>
</p:line>
...
</p:poem>
```

PÁRHUZAMOK

Prov. 18:16
מתן אדם ירחיב לו ולפני גדלים ינחמו:

Prov. 18:5
שאת פני רשע לא טוב להקות צדיק במשפט:

Prov. 8:35
כי מצאי חיים ונצח רצון מנהה:

Prov. 24:17
בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך:

NORMALIZÁLT

לאיש חכם לרעי
מיכאל בתורי
יתן אלהים דעת לעשות כל בתבונה

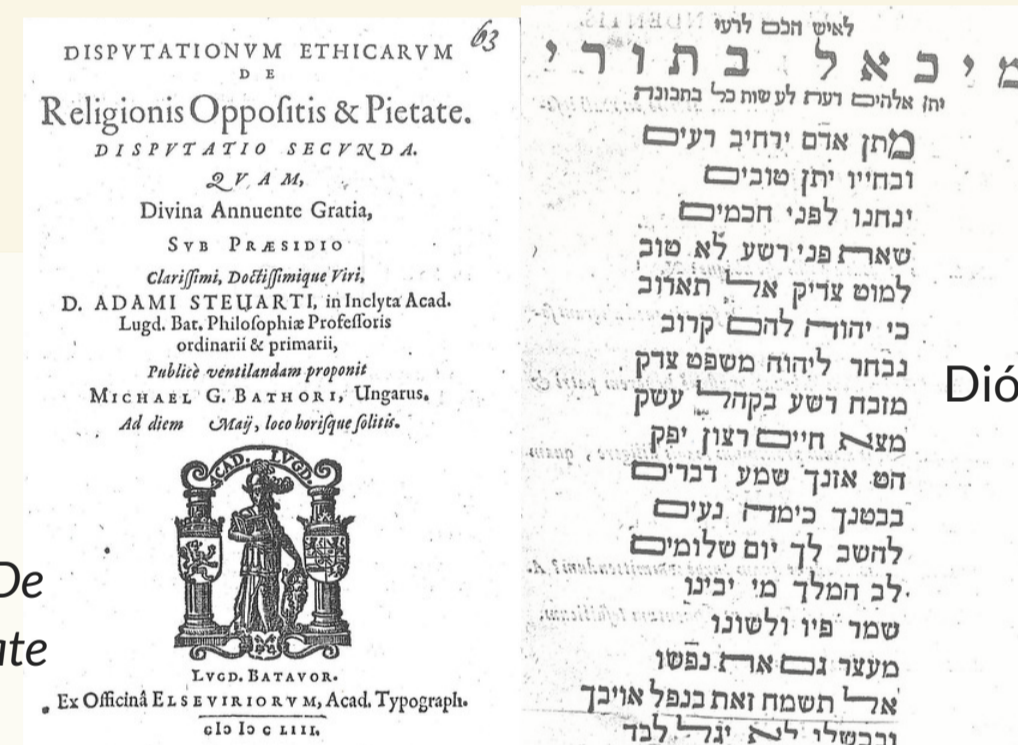
מתן אדם ירחיב רעים
ובחיייו יתן טובים
ינחמו לפני חכמים
שאת פני רשע לא טוב
למוט צדיק אל תארוב
כי יהיה להם קרוב
נבחר ליהוה משפט צדק
מזבח רשע בקהל עשק
מצא חיים רצון יפק [יפק]
הט אונך שמע דברים
בבטנך כימה נעים
להשב [להשיב] לך יום שלומים
לב המלך מי יבינו
שמר פיו ולשונו
מעצר גם את נפשו
אל תשמח זאת בנפל אויבך
ובכשלו לא יגל לבך

ÁTÍRÁS

לאיש חכם לרעי
מיכאל בתורי
יתן אלהים דעת לעשות כל בתבונה

מתן אדם ירחיב רעים
ובחיייו יתן טובים
ינחמו לפני חכמי
שאת פני רשע לא טוב
למוט צדיק אל תארוב
כי יהיה להם קרוב
נבחר ליהוה משפט צדק
מזבח רשע בקהל עשק
מצא חיים רצון יפק [יפק]
הט אונך שמע דברים
בבטנך כימה נעים
להשב [להשיב] לך יום שלומים
לב המלך מי יבינו
שמר פיו ולשונו
מעצר גם את נפשו
אל תשמח זאת בנפל אויבך
ובכשלו לא יגל לבך

Diószegi Kalmár Pál

MIRŐL ÁRULKODIK A NYELVEZET?

- diákok hébertudása, tudásának forrása, inspirációja
- kontrasztív hatások, idegen nyelv, anyanyelv hatása
- héber korabeli kiejtése (pontozás, latinbetűs kiadás)

3 KUTATÁS

- szövegek összegyűjtése
- szövegek digitalizálása, átírása és transliterációja
- előkészületek a digitális bölcsészeti kutatási eszközök fejlesztéséhez

NYERSFORDÍTÁS

Bölcs férfinak, barátomnak,
Michael Bathori(nak),
Adjon Isten tudást, hogy cselekedjen mindent értelemben

Az ajándék megszorítja az ember számára a barátokat
És az életében jó dolgokat ad,
Elvezeti őt a bölcsék elé.
A bűnösnek kedvezni nem jó,
Az igaz gáncsára ne állj lesben,
Mert az Úr számukra közel van.
Jobb az Úrnak az igaz ítélet,
Mint a gonosz áldozat az elnyomás gyülekezetében,
Életet talál, kegyet nyer.
Fordítsd füledet, hallgasd a szavakat
A bensődben, kellemes fiastyúk (?),
Hogy visszahozza számodra a jutalom napját.
A királyt tervét ki érthetné meg?,
Órzi a száját és a nyelvét,
Még a lelke/élete korlátozása által is.
Ne örvendjenek az ellenség elestekor,
És a botlásán ne örvendezzen a szíved.

SZÖVEGEK

- átírás
- normalizált változat
- magyar nyers- és irodalmi fordítás
- angol nyers- és irodalmi fordítás

/ALTERNATÍV OLVASAT mert a bensődben mily kedves

ÉRTELMEZÉSI NEHÉZSÉGEK

- defektív írásmód
- hiányos nyelvtudás
- pontozatlan szöveg
- rímképlet